

ANONİM ORTAKLIKLAR VE MAHKEME UYGULAMASI *

(1967 - 1969 yıllarına ait mahkeme kararları)

Prof. Dr. Tuğrul ANSAY

I. Haklardan Yararlanma Ehliyeti :

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 29.11.1969 tarihli kararında şirketin ehliyeti konusu ele alınmaktadır. Bilindiği gibi TK m. 137 bütün ticaret şirketlerinde haklardan yararlanma ehliyetini şirketin işletme mevzuu ile sınırlanmıştır. Bundan dolayı, anonim şirketlerde de ehliyetin mevzuu ile sınırlanmış olduğu ve bu sınırlar dışında işlemler yapılamıyacağı kabul edilmektedir.² Yargıtay ehliyet konusunu anonim şirketin hibede bulunabilmesi bakımından ele almakta ve bu hususta daha önce gene Yargıtay tarafından verilmiş olan diğer kararlarındaki görüşünü,³ temelinde tekrarlamaktadır. Karara mesnet olan olay, daha öncekinde olduğu gibi, siyasal bir partiye yapılmış olan 200.000 Tl. lık bağış ile ilgilidir. Yapılan bu bağış şirket genel kurulu tarafından onaylanarak yönetim kurulu ibra edilmiştir. Şirket ortaklarından ikisi bu ibra kararının iptalini istemektedirler.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu çeşitli gerekçelerle iptal istemi ni yerinde bulmuştur: Bir kere Yargıtay'a göre TK m. 137 şirketlerin ehliyetlerini işletme konusu ile sınırlamıştır. TK m. 271 de anonim şirketlerin «ekonomik olması gereken amaç ve konularının

* Yargıtay ve Danıştay'ın daha önceki yazımızda (Anonim şirketler ve tatbikat, 4 Batider 511 vd., 1968) incelenmeyen 1966 yılına ait bazı kararlarına da, bu yazıda yer verilmiştir. Mahkeme kararlarının toplanması için aşağıdaki dergiler taranmıştır: Resmi Kararlar Dergisi; Ankara Barosu Dergisi; İstanbul Barosu Dergisi; Son İçtihatlar; İlmî ve Kazai İçtihatlar; Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi; Danıştay Kararlar Dergisi.

¹ Yayınlanmamıştır, E. 1966/T-1396, K. 847.

² Ansay, Anonim Şirketler Hukuku, 19. vd. (Ankara 1968) ve Ansay, Anonim şirketlerin ehliyeti, idare meclisinin ibrası..., 3 Batider 422 (1966).

³ Bak. Ansay, 103, vd., 106.

esas sözleşmelerinde açıkça belirtilmesini zorunlu kılmıştır.» «Özelikle anonim şirketlerin yurttaşların yatıracığı sermayeye açık olması, onların güvenine dayanması ve kamu düzenini yakından ilgilendirmesi bu sınırların kesin şekilde çizilmesini gerektirmektedir. Anonim şirketler, yetkili bakanlıkça onaylanan, ticaret siciline geçirilen ve halka duyurulan esas sözleşmelerindeki konular dışında çalışmada bulunamazlar. Aksi halde yaptıkları işlemler geçerli değildir. Çünkü onların bu gibi işlemleri yapmağa hukuki yeterlikleri yoktur». Yargıtay hibede bulunmanın, şirkete ait sözleşmede belirtilen «amaç ve çalışma alanı» içerisinde olmadığı ve ayrıca onunla «ilgisi»nin de bulunmadığı görüşüne varmıştır. Yapılan bağışın bir defalık olmasının da durumu değiştirmeyeceğini Yargıtay ifade etmiştir.

Ayrıca Yargıtay'a göre, hibede bulunmak «yasa uyarınca yapılması gereken bir işlem de değildir». Gerçi TK m. 469 yardımlardan bahsetmiştir. Fakat siyasi bir partiye yapılan bağış «Ticaret Kanununun 469 uncu maddesinde öngörülen yardımlardan da sayılmaz».

Diğer taraftan bir siyasi partiye yapılan bağış TK m. 455 ve 457'ye de aykırıdır. Çünkü bu suretle ortakların kazanca iştirak haklarının kısmen veya tamamen ortadan kaldırılamıyacağı kuralı zedelenmektedir.

Yapılan hibe dolayısıyla bütün ortakların aynı ölçüde zarara uğramış oldukları yani eşitlik kuralının bozulmadığı şeklindeki bir iddiayı da Yargıtay kabul etmemiştir.

Nihayet böyle bir hibenin siyasi iktidarın baskısı altında yapılmış olduğu iddiasının da kabul edilemeyeceğini Yargıtay bildirmiştir. Çünkü, Yargıtay'a göre, «böyle bir baskıda bulunmak ve ona boyun eğmek yasaların öngördüğü kurullarla bağdaştırılamaz. Yasaya, kamu düzenine, ahlâka ve adaba aykırı olan işlemlerin afaiki iyiniyet kuralları ile bağdaştırılması düşünülemez.»⁴

⁴ Yargıtay'ın kararında ayrıca Hukuk Genel Kurulu'nun 1.7.1964 tarihinde vermiş olduğu kararına da (T. Ansay, Anonim şirketler ve tatbikat, 4 Ba-tider, 513 ve 514, (1968)) atıf yapılmaktadır. 29.11.1969 tarihli karar tamamen aynı mahiyette olmasına rağmen bir önceki karar ile ilgili olarak yayınladığımız makalemizdeki görüşümüze yer verilmemiştir. Gerçekten yukarıda not 2'de gönderme yaptığımız makalemizde ehliyet sınırları dışındaki işlemlerin kanuna aykırı olduklarını ve bu aykırılığın butlan sonucunu doğuracağını belirtmeğe çalışmıştık. Ayrıca bu son kararda gerekçelerin de yeteri kadar açık olmadıklarını, birbirlerine karıştıklarını ifade etmek isteriz.

Özellikle bankaların ehliyeti bakımından Bankalar Kanunu sınırlayıcı hükümler getirmiştir. Fakat Yargıtay birçok kararlarında Bankalar Kanunu'nun sınırlayıcı hükümlerine aykırı hareket halinde yapılan işlemin batıl olamayacağı görüşünü açıklamıştır. 9.1.1968 tarihli kararının da Yargıtay Ticaret Dairesi bu görüşü bir daha tekrarlamıştır. Olayda bir banka bir anonim şirkete katılmayı taahhüt etmiştir. Fakat bankadan taahhüt edilen payların bedellerinin ödenmesi istenince banka, Bankalar Kanununun (m. 48) göre taahhüt yetkisinin bulunmadığı iddiasını ileri sürmüştür. Bu iddia Yargıtayca kabul edilmemiştir.⁵

II. Kuruluş :

A. Masraflar :

Anonim şirketin kuruluşu bakımından tatbikatçıları ilgilendiren önemli sorunlardan olan *masraflar* hakkında birkaç mahkeme kararı verilmiştir. Harçlar Kanunu'na göre kuruluşta imza başına bir harç ödenmesi gerekmektedir. 2 Sayılı Tarife madde I/1'e göre şirket mukavelesindeki beher imza başına binde 0,50 nisbetinde harç alınır. Danıştay 9. Dairesinin 22.11.1966 tarihli kararında harcın imza başına alınacağı ve gerçekte konulan sermaye üzerinden değil de esas mukavelede gösterilen meblağ üzerinden hesaplanacağı açıklanmıştır.⁶

488. No. lu Damga Vergisi Kanunu'na göre de anonim şirket mukavelelerinin tescil ve ilân tarihinden itibaren 3 ay içinde damga vergisi ödenir. Anonim şirketin sonradan kurulamamış olmasının kurucuların damga vergisini ödemekten kurtulmalarını intaç etmeyeceğini Danıştay bir kararında ifade etmiştir.⁷

B. İştirak taahhütleri :

Bir anonim şirketin kurulması sırasında verilen iştirak taahhütnamesinin, tasavvur olunan anonim şirketin sonradan başka bir şirket ile birleşmesi ve adının değişmesi halinde geçerli olup olmayacağı sorunu da bir Yargıtay kararında bahis konusu edilmiştir. 8.5.1969 tarihli Ticaret Dairesi⁸ kararına temel olan olay şöyle idi:

⁵ Batider, 310 (1969). Ayrıca bak. aşa. dn. 9.

⁶ Dş. Kar. Der. 362, Sa. 107-110, 1967.

⁷ 11. D., 22.11.1967, Dş. Kar. Der. 367, (Sa: 119-122, 1968) (Şirket limited şirkettir). Aynı karar: (t. 23.11.1967) Noterlik Dergisi, 27 (Sa. 4, 1969). Ayrıca bak. aşa. dn. 13, 14, 15.

⁸ E. 68/484, K. K. 69/2293, yayınlanmamıştır.

Kurulacak anonim şirketin müteahhidi taahhütnamesinde, «müessesilerin müteakiben tespit ve kabul edecekleri kat'i şekle uyarak iştirake talibim» demiştir. Müteahhidin katılmak istediği şirket sonradan kurulmamış, fakat 4 yıl kadar sonra ilk tasavvur edilenden farklı bir şirket şeklinde teşekkül etmiştir. Bu arada müteahhit taahhüt ettiği pay bedelinin bir kısmını kurucu üyelerden birinin adına bir bankaya yatırmıştır. Fakat parayı yatırdıktan bir süre sonra müteahhit taahhüdünden vaz geçtiğini bildirmiş ve ödemiş olduğu meblağın kendisine iadesini talep etmiştir. Bu talep nazara alınmadığı gibi 4 yıl kadar sonra kurulan anonim şirketin yönetim kurulu da müteahhidin parasını geri vermemiştir. İlk mahkeme, her ne kadar bu ilk yönetim kurulu tarafından müteahhidin talebinin reddini hüsnüniyet kaidelerine aykırı bulmuşsa da, müteahhidin müessisler heyetine hudutsuz yetki vermiş olduğunu ve bu yetki içerisinde eski bir anonim şirkete iltihak yahut başka bir şirketin yerine kaim olmak da bulunduğu görüşüne varmış, bundan dolayı da müteahhidin yeni şirkette ortak olduğunu kabul etmiştir. Bu karar hiç bir ekleme yapılmadan Yargıtay Ticaret Dairesi tarafından da kabul edilmiştir. İlk mahkemenin kararı konuya hiç bir aydınlık vermediği için Yargıtay'ın kararı ile de bir değişiklik olmamıştır. Gerçekten kararda müteahhidin taahhütnamesinin şeklinin TK m. 283'e uyup uymadığı, şekle uygunluk yoksa TK. m. 284 anlamında bir bağlanmanın bulunup bulunmadığı ilk mahkeme kararında açıklanmamıştır. Taahhüdün geçerli olduğu kabul edilse bile müteahhidin bu taahhüdü ile ne kadar süre bağlı kalacağı (TK. m. 287) kararda tartışılmamıştır. Gene kararda müteahhidin pay bedelini kuruculardan birinin adına bankaya yatırmış olduğu anlaşılmaktadır ki, bu da TK m. 298'e aykırıdır. Bu aykırı durum kararda zikredilmemiştir.

C. Ortakların ehliyeti :

Bir anonim şirkete bir Devlet tüzel kişiliği ortak olmak istediği takdirde o tüzel kişinin ehliyetine bakmak gerekir. «Tüzel kişilerin hukuki varlıklarını meydana getiren statülerinde gösterilmiş olanlar dışında bir faaliyet ve tasarrufta bulunamayacaklar hukukun umumî prensiplerindedir». «Bu, tüzel kişiliğin yöneticileri tarafından olduğu kadar, onunla herhangi bir konuda iş yapmak durumunda bulunanlarca da bilinmesi gereken bir gerçektir». Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü Görev ve Kuruluşu hakkındaki Kanun (No. 543) bir anonim şirkete iştirake cevaz vermediğin-

den, «yönetim kurulunca verilmiş iştirak kararı hüküm ifade etmez.»⁹

D. Gayrimenkul sermaye :

Bir anonim şirkete sermaye olarak gayri menkul malın getirilmesi halinde Tapu Kanunu ve Borçlar Kanunu'ndaki kurallara bir istisna yapılmıştır. Ticaret Kanunu m. 140'a göre, gayri menkul sermaye getirilmesi hakkındaki taahhüt, şirket esas mukavelesine konulmakla, resmi şekil aranmaksızın geçerli olur (Karş. TK. 283 IV). Fakat essa mukaveleye konan gayri menkulün devri taahhüdü şirketin tüzel kişilik kazandığı anda gayri menkul üzerindeki mülkiyet hakkının doğrudan doğruya şirkete geçtiği anlamına gelmez. Mafih, tüzel kişiliğin kazanıldığını gösteren belge ve esas mukavele ile birlikte şirket tapuya baş vurduğunda, ayrıca devredenin iradesi aranmadan mülk şirket adına tescil edilebilecektir (TK. 285). Doktrinde bir kısım yazarlar tarafından kabul edilen bu görüşleri^{9a} Yargıtay İcra İflâs Dairesi 18.4.1969 tarihli bir kararında^{9b} benimsemiştir. Yargıtay'a göre, «ticari taahhüde girişen kişilerin bütün taahhütlerinden mesul tutulması ticaret hayatındaki istikrarın temini için zorunludur. Bu ciheti gözönünde tutan kanun yapıcı, şirket mukavelelerindeki gayrimenkule ilişkin sermaye koyma taahhütlerinin resmi şekil aranmaksızın geçerli sayılması esasını kabul etmiştir». İcra İflâs Dairesi kararında devamla şöyle demektedir: «Gayrimenkul mülkiyetinin el değiştirmesi için Medeni Kanun ve Tapu Kanunu hükümlerinde şart olan tescil esası değil, tescilden önce, taraflar arasında yapılması lâzım gelen ve mülkiyeti yeni malike geçiren taahhüdü muhtevi akdin (satış, bağışlama gibi) bürünmesi gerekli resmi şekil esası değiştirilmiştir».^{9c}

⁹ Dş. 3. D, 24.4.1968, Genel Kurul, 16.5.1968, Dş. Kar. Der. 56 vd., (Sa: 123-126, 1969).

^{9a} **Ansay**, Anonim Şirketler Hukuku, 63/64 (Ankara 1968); **Moroğlu**, Ticaret ortaklıklarına sermaye olarak taşınmaz mal veya bunun üzerindeki bir aynı hakkın konulması taahhüdü, 5 Batider 253 vd. (1969). Karşıt görüş, **İmregün**, Anonim Ortaklıklar, 35, 223 (İstanbul 1968).

^{9b} 4 Res. Kar. Der. 171 (Sa. 12, 1969). Kararda TK. m. 383 ve 285'e yollama yapılmasının nedeni anlaşılamamaktadır.

^{9c} Tic. D. 16.6.1967, 4 Batider 550 (1968); İc. İf. D., 7.11.1967, 8 İlmî Kaz. İçt. 6001 (Sa. 87, 1968), 25 Ank. Bar. Der. 122 (1968) (Bu kararlar kol. ş. hakkındadır).

III. Esas Mukavelede Değişiklik :

A. Değişiklikte şekil :

Şirket esas mukavelesinin değiştirilmesi için önce Ticaret Bakanlığından bir izin alınması ve sonra da değişik metnin asıl metin ile birlikte ilân edilmesi gerektir. İlân esas mukavelede gösterilen şekle uyularak ve her halde «Ticaret Sicili Gazetesi»nde yapılmak gerekir (TK m. 386, 368 ve 37). Ticaret Dairesinin bir kararına¹⁰ temel olan bir olayda Ticaret Bakanlığından değişiklik için izin alınmıştır; fakat ilân şekle uygun değildir. Sicile tescil için yapılan müracaat ise şekle uyulmaktan ötürü sicil memuru tarafından reddedilmiştir. Yapılan değişiklik mahkemece tasdik de edilmediğinden sicil memuru tescili ifa etmemektedir.

Yargıtay'a göre sicil memurunun başlıca görevi tescil için kanundaki şartların mevcut olup olmadığını araştırmaktır. «Herhalde tescil edilecek hususun hakikate uygun olması ve üçüncü şahıslarda yanlış bir fikir uyandıracak mahiyette bulunmaması» şarttır. Sicil memuru aynı zamanda intizamına aykırılığı da araştıracaktır. «Bundan başka tüzel kişilerin tescilinde özellikle ortaklık sözleşmesinin emredici hükümlere aykırı olup olmadığı ve kanunun mecburi kıldığı esasları ihtiva edip etmediği»nin de araştırılması gerekir (TK. m. 34).

Yargıtay, esas mukavele değişikliklerinde mahkeme tasdikini şart görmemektedir (Kararda açık olarak belirtilmemiştir). Bu bakımdan kanuna aykırı bir durum olayda yoktur.¹¹

İlânın şekle uygun olarak yapılmamasını da Yargıtay tescili engelleyici nitelikte görmemiştir. Çünkü genel kurul kararlarının davetle ilgili şekil şartlarına uyulmaksızın yapılması da TK. m. 370'e göre mümkündür. İlânla ilgili şekil şartını koyan hüküm amir mahiyette olmadığından, bu şarta riayet edilip edilmediğini kontrolle sicil memuru yetkili değildir ve şekle uyulmamış olsa bile tescili yerine getirmekle yükümlüdür.

B. Sermayenin arttırılması :

Hukuk Genel Kurulu'nun 26.4.1967 tarihli kararı¹² bir anonim şirket ile üçüncü kişiler arasında şirket sermayesinin arttırılması

¹⁰ Tic. D. 24.2.1969, E 68/4169, K. 69/912, yayımlanmamıştır. Karar kooperatifler hakkındadır.

¹¹ Bak. T. Ansay, 166.

¹² 7 İlmî Kaz. İçt. 5461 (1967).

ve arttırılan sermayeye üçüncü kişinin katılması yolunda yapılan anlaşmaların geçerli olduğunu ifade etmektedir. Olayda anonim şirket, yapılan sözleşme uyarınca sermaye arttırması yoluna gitmeyi ve Etibank'a 14 milyon liralık hamiline yazılı hisse senedi vermeyi kabul etmiş, fakat sonradan sermaye arttırması yoluna gidilmemiştir. Anonim şirket sebep olarak genel kurulun toplanamamasını göstermektedir. Halbuki Yargıtay'a göre «müdebbir bir tacir daha sözleşmeyi yaparken böyle bir toplama güçlüğünün meydana gelip gelmeyeceğini düşünmeye mecburdur».

Sermaye arttırılması halinde damga resmi (vergi) ödenmesi hakkında bak. Dş. 11. D., 12.10.1966¹³ ve 11. D., 18.10.1966¹⁴ tarihli kararlar.

Sermaye arttırılmasından sonra şirket feshedilse bile damga resmi (vergi) ödenecektir.¹⁵

IV. Anonim Şirketin Yönetimi :

A. Yöneticileri azli :

Yönetim kurulu üyelerinin azledilebilmesi için konunun gündemde gösterilmesi gerekir.¹⁶

B. Yönetim kurulu kararlarının iptali :

Bu hususta Kanun'da bir hüküm bulunmadığından yönetim kurulu kararlarının iptali lehinde ve aleyhinde çeşitli görüşler doktrinde açıklanmıştır. Bir kısım yazarlar kanuna aykırı yönetim kurulu kararları aleyhine iptal davası açılabileceği görüşündedirler.¹⁷ Yargıtay Ticaret Dairesi bir kararında¹⁸ kanuna aykırı yönetim kurulu kararını batıl kabul etmiştir. Olay sermaye borcunun ödenmemesi ile ilgilidir. Bu nedenle pay sahibinin payı idare meclisi kararı ile iptal edilmiştir. Pay sahibinin, payın iptali için kanunî şartların yerine getirilmediği (TK. 408) ve payın ip-

¹³ Dş. Kar. Der. 399 (Sa: 107-110, 1967).

¹⁴ Dş. Kar. Der. 401 (Sa: 107-110, 1967).

¹⁵ Dş. 11. D., 31.10.1966, Dş. Kar. Der. 406 (Sa: 107-110, 1967).

¹⁶ H. Gl. K., 15.3.1967, 7 İhmi Kaz. İçt. 5256 (Sa: 76, 1967); Ank. Bar. Der. 505 (1967). Aynı görüş, Schucany, m. 705. N 1. Karşıt görüş, İmregün, Anonim Ortaklıklar, 193 (İstanbul, 1968).

¹⁷ Ansay, 88.

¹⁸ E. 1966/2494, İmregün, Anonim Ortaklıklar, 163, dn. 30 (İstanbul 1968).

tali kararının emredici hükümlere aykırılık nedeni ile butlanının tesbiti talebi Yargıtayca kabul edilmiştir.

Yargıtay Ticaret Dairesi'nin 16.1.1968 tarihli kararında^{18a} da bu hususa değinilmiştir. Gerçi kararda konu tartışılmamıştır. Fakat davacının yönetim kurulu kararının iptali isteği Yargıtay'ca yerinde görülmemiştir.^{18b}

C. Şirketin temsili :

Bir anonim şirketi «iç ve dış münasebetlerinde» temsile ortaklar yetkili değildir. Bundan dolayı şirket aleyhine verilmiş iflâs kararının temyizini talep hakkı ortaklara ait olmaz.¹⁹

D. Yöneticiler aleyhine tazminat davası :

Bir yönetim kurul başkanı aleyhine sorumluluğu gerektiren nedenlerden dolayı tazmin davası açılabilmesi için o yöneticinin görevinin başında olması, yani halen yönetim kurulu üyesi bulunması gerekli değildir. Ticaret Dairesinin 9.2.1968 tarihli kararında²⁰ bu husus belirtilmiştir. Yargıtay'a göre, bir idare meclisi reisi aleyhine açılan tazminat davasının, bu şahsın reislikten ve idare meclisi azalığından ayrılması nedeni ile reddi isabetsizdir. Mahkeme bakımından yapılacak iş, şirket genel kurulunu veya pay sahiplerinin 1/10'unun TK. m. 341'e göre dava açılması yönünde oy kullanıp kullanmadıklarını tespittir. (Halbuki ilk mahkeme «idare meclisi yerine murakıpların dava açma yetkisi olmadığı cihetle» davayı reddetmişti. Yargıtay kararında bu hususa değinilmemiştir).

Sorumluluk davasının açılması için genel kurul kararının bulunmasını Yargıtay başka bir kararında da aramıştır. Ticaret Dairesi'nin 25.4.1968 tarihli kararında²¹ bir anonim şirket müdürünün şirketten, anlaşma gereğince alması gerekenden fazla para aldığı ve özel telefon paralarını şirkete ödettiği iddiası yapılmıştır. Yargıtay'a göre bu iddialarda müdürün «kendisine düşen vecibeyi gereği gibi yapmadığı» iddiası da mündemiç olduğundan sorumluluk vardır. Fakat sorumluluk davasının açılabilmesi için genel kurul karar vermesi gerekir. Mahkeme bu hususu resen nazara alabi-

^{18a} 4 Batider 726 (1968).

^{18b} Bak. Ansay, İdare meclisi kararlarının iptali meselesi, 2 Batider 371 vd. (1964).

¹⁹ İc. İf. D., 2.7.1968, 3 Res. Kar. Der. 123 (Sa: 7-8, 1968).

²⁰ 42 İst. Bar. Der. 222 (1968).

²¹ 5 Batider 286 (1969). Ayrıca bak. Tic. D., 25,3, 1969, E 67/3958, K. 69/1410, yayınlanmamıştır.

lir. Ayrıca müdür İbra edildiğini iddia edince bu hususun da tespiti gerekir.

Yöneticiler aleyhine şirket adına dava denetçiler tarafından açılır.²² «İdare meclisi azaları» kavramı halen iş başında olanlar anlamında yorumlanmayacaktır. Eski üyeler hakkındaki davalar da murakıplar tarafından açılacaktır.²³

E. İbra :

TK. m. 380'de düzenlenmiş olan «ibra»nın kapsamı çeşitli zamanlarda Yargıtay kararlarında bahis konusu edilmişti.²⁴ İbra hakkında 4. Hukuk Dairesi de 6.6.1968 tarihli kararında²⁵ görüşünü açıklamak imkânını elde etmiştir. Karara vesile veren olay aslında anonim şirketlerle ilgili değildir. Bir İktisadi Devet Teşekkülünün idare ile yükümlü bir mensubu görevli bulunduğu sırada sözleşmeye aykırı davranış ve eylemleri sonucu (ek ödeneklerden nizama aykırı gider yapmak, hayır cemiyetlerine yardım) müesseseyi zarara sokmuştur. Açılan tazminat davasını ilk mahkeme, İktisadi Devlet Teşekkülleri genel kurulunun İbra kararı karşısında reddetmiştir. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi ilk mahkemenin kararını bozmuştur. Gerçi Başbakanlık Yüksek Murakabe Heyeti, adı geçen İktisadi Devlet Teşekkülünün bilanço ile kâr ve zarar hesaplarının İktisadi Devlet Teşekkülleri Genel Kurulunda tasvip edildiğini bildirmektedir. Fakat Yargıtay'a göre «sözü edilen toplantılarda davacı ... müessesesinin sarfiyatının bütün ayrıntılarıyla incelenip İbra edildiği açıkça anlaşılmamaktadır. İktisadi Devlet Teşekkülleri hakkındaki kanunda İbra ile ilgili bir hüküm bulunmadığından «Ticaret Yasası hükümleri kıyaslama yoluyla incelenip uygulanmak gerekir.» Ticaret Kanunu'nun ilgili hükmüne göre (TK m. 380) «açıkça İbra edilmeyen kalem ... İbranın kapsamı dışında kalır ve ilgilinin bu konuda sorumluluğu devam eder». «Bir müesseseye ait bilançonun genel rakamlarla kabulü başka, teferruat ve detaylarıyla incelenip kabul ve İbrası başka hukuki sonuçlar doğurur. Davanın dayandığı sarf hesaplarının kesinlikle İbra edildiğinin anlaşılabilmesi için mahkemece davacının ileri sürdüğü sarf evrakının müzakeresine ilişkin tutanaklar getirilmek, gider kalemlerinin te-

²² Bak Tic. D. 25.3.1969, E. 67/3958, K. 69/1410 (yayınlanmamıştır). Bu karar kooperatif Ş. hakkındadır.

²³ Tic. D., 12.2.1968, 5 Batider 289 (1969). Alman hukukunda karşıt görüş Schmidt-Meyer-Landrut in Grosskomm AG, m. 97, Anm. 5 (1961).

²⁴ Ansay, 121/122.

²⁵ 43 İst. Bar. Der. 185 (1969).

ker teker incelenip kabul ve ibra edilip edilmediği araştırılmak gerekir. Şayet kabul ve ibra bilançosunun global rakamları üzerinde olmuşsa, ibranın varlığından söz edilemeyeceğinden mahkemece gider kalemleri üzerinde ayrı ayrı inceleme yaptırılıp, bunların mevzuat ve sözleşme hükümlerine uygun olup olmadığı hakkında bilirkişi düşüncesi alınarak sonucuna göre karar verilmek icabeder. Taraflar arasındaki ilişkinin niteliğine göre ibranın varlığını, böylece zararı ödeme borcunun düştüğünü ispat yükü davalıdır».²⁶

V. Genel Kurul :

A. Gündeme bağlılık :

TK. m. 369'a göre genel kurul toplantılarında gündemde gösterilmeyen hususlar müzakere olunamaz. Bu kural «gündeme bağlılık» şeklinde ifade olunmaktadır. Hukuk Genel Kurulu 15.3.1967 tarihli kararında²⁷ bu konuyu ele almaktadır. Önce olayı kısaca özetliyelim: Bir anonim şirket (banka) genel kurul toplantısı gündeminde şirketin 9 yönetim kurulu üyesinden süreleri sona eren 3 üyenin yerine yenilerinin seçileceği ilân edilmiştir. Toplantı günü yönetim kurulu başkanının, bütün üyelerin yeniden seçilmesini sağlamak için istifa etmeleri yönündeki önerisi üzerine diğer 3 üye daha istifa etmişlerdir. Daha sonra da seçimin yenilenmesine dair yapılan teklif oya konmuş ve seçimin tamamen yenilenmesine karar verilmiştir. Seçim sonucunda, istifa etmemiş olan 3 üyenin seçilmemiş oldukları görülmüştür. İlk mahkeme, gündemde bulunmasa bile genel kurulun, TK m. 316'ya göre yönetim kurulunu azledebileceği görüşündedir. Hukuk Genel Kuruluna göre ise gündemde gösterilemeyen hususların müzakere edilip karara bağlanmasına TK m. 364 ve m. 369 cevaz vermezler. «Gündeme bağlılık» mutlak bir kuraldır. Yönetim kurulunun yenilenmesinin söz konusu edildiği hallerde dahi «gündemde gösterilmeyen hususlar müzakere olunamaz» hükmünün uygulanması gerekir. Gerçi anonim şirket genel kurullarının toplanması zamanı ve bazı masrafları gerektirmektedir. Buna rağmen TK m. 369'da açıklanan gündeme bağlılık hükmü asıldır.²⁸

²⁶ Dikkat edilecek olursa Yargıtay'ın «kabul ve ibra» kelimelerini bir arada kullandığı görülür. Bu hususta bak. *Ansay*, 121. Ayrıca *Ansay*, Anonim şirketlerini ehliyeti, idare meclisinin ibrası..., 3 *Batider* 442 vd. (1966).

²⁷ Yuk. dn. 16.

²⁸ *Ansay*, 139. Yargıtay kararında azınlıkta kalan üyeler sonuca katılmakla beraber esasen gündem dışı bir seçim yapılmasının zaruri olmadığını belirtmişlerdir. Çünkü 3 üye istifa etmemiştir. Diğer 3 üye ise yeni seçil-

B. İptal davası :

TK. m. 381'e göre kanuna, esas mukaveleye ve objektif iyiniyet kurallarına aykırı kararların iptali talep edilebilir. Özellikle kanuna aykırı kararların batıl mı yoksa iptali kabil mi oldukları hususunda mahkeme görüşleri birbirlerinden farklı olabilmektedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu gündemde olmayan bir husus hakkında karar verilmesi halinde kararın iptalinin kabil olduğunu zımnen kabul etmiştir. Kararda açıklanmamış olmasına rağmen davacının iptal talebi yüksek Mahkeme tarafından kabullenmiştir.²⁹

Bir başka Yargıtay kararında kâr dağıtılması konusu ele alınmaktadır. «Şirketin genel olarak ortaklarına kâr mahiyetinde ödeme yapabilmesi için esas sermayeyi aşan değer fazlasının mevcudiyeti gerekir. Aksi halde şirket sermayesinin düşmesini intaç eden zarara rağmen temettü tevzii bir nevi sermayenin iadesi demek olur ki Ticaret Kanunu m. 405 II'ye göre buna imkân yoktur. Yargıtay bu nedenle de sermayeyi aşan değer fazlası bulunmadan kâr dağıtılması hakkında verilen kararın iptali talebini haklı görmüştür.³⁰

Bir anonim şirket ortağının şirketten çıkarılması hakkında genel kurul tarafından verilen kararların da , eğer esas mukavelede ihraç hakkında bir hüküm yoksa, iptal edilebilir kararlardan olduğunu Yargıtay Ticaret Dairesi 16.1.1968 tarihli bir kararında³¹ ifade etmiştir.

Anonim şirket genel kurulunun daveti ile ilgili ilân hakkındaki Ticaret Kanunu hükmüne uyulmamasını (TK. 368, 37) Yargıtay Ticaret Dairesi³² sadece bir iptal nedeni saymıştır. Çünkü Yargıtay'a göre «ilânatın amme intizamı ile ilgili olmadığı ve ortakların hukuğu ile ilgili olduğu» TK. m. 370'den çıkarılabilir. «Şöyleki bütün pay sahipleri uyuşurlarsa toplantıya davet hakkındaki merasime riayet edilmeden de toplantı yapılabilir. Eğer ilânatın amme intiza-

miştir. Yani 6 üye yeterlidir. Bu görüş, 1 üye istifa etmiş olsa idi gündem dışı bir seçim yapılabilecektir şeklinde bir sonuç çıkartmağa elverişli görülmektedir. Karşıt görüş için bak. 51 SJZ 111; İmregün, 163, dn. 30.

²⁹ 15.3.1967 t. li karar. yuk. dn. 16 Aynı yöndeki diğer kararlar: Tic. D. 11.2. 1964, 3 Batider 741 (1966), Tic. D., 2.6.1959, Doğanay, İzahlı ve İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu, 323 (Ankara, 1964). Aynı görüş: Moroğlu, Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, 69 (Ankara 1967). Karşıt görüş İmregün, 96/97.

³⁰ Tic. D., 3. 4. 1967, Ansay, 184.

³¹ 4 Batider 726 (1968).

³² Tic. D., 24.2.1969, Yuk. dn. 10.

mı ile ilgili olduğu düşünülseydi ortakların ittifakiyle kendilerine bir hak tanınması düşünülemezdi».

Nihayet Yargıtay'a göre müktesep haklara aykırı olan genel kurul kararları da iptali kabil kararlardır.³³

Esas mukaveleye aykırılık için bak. Yarg. Tic. D. nin 3.4.1967 tarihli kararı.³⁴

Objektif iyiniyet kurallarına aykırılığı, aşağıda açıklayacağımız olayda Yargıtay kabul etmiştir. Denizcilik Bankası, Deniz Nakliyatı Anonim Şirketi hissedarlarından ve bu şirkette % 51 hisseye sahiptir. Denizcilik Bankası, Deniz Nakliyatı Anonim Şirketinin hissedarı olan Emniyet Sandığına, Deniz Nakliyatı Anonim Şirketi zarar da etse her yıl % 5 bir «rant teminini» taahhüt etmiştir. Sonradan Deniz Nakliyatı Anonim Şirketi zarar etmesine rağmen Denizcilik Bankasının reyleri ile % 5 temettü dağıtılmasına karar verilmiştir. Yargıtay bunun «işletmecilik ve ticari basiretle kabili telif» olmadığını ve kararın objektif iyiniyet kurallarına aykırı bulunduğunu ifade etmiştir.³⁵

Pay sahiplerinin ve idarecilerin iptal davası açabilecekler TK m. 381'de açıklanmıştır. Ortaklardan birinin iflâs etmesi halinde genel kurul toplantılarına onun yerine katılan iflâs memurunun da iptal davası açmaya hakkı olmalıdır. Çünkü iflâs idaresi teşkil edilinceye kadar masayı idare ve temsil etmek iflâs memuruna aittir.³⁶

TK m. 381'e göre genel kurul toplantısına katılanların kararlar aleyhine iptal davası açabilmelerini şartlarından biri genel kurul kararına muhalefet etmek ve bu muhalefeti zapta geçirtmektir. Bu husus Ticaret Dairesinin 3.4.1967 tarihli kararında³⁷ da ifade edilmiştir.

Toplantıya ihtiyarı ile gelmeyen veya ihtiyarı ile toplantıyı terkeden ortağın TK. m. 381'e göre iptal davası açamayacağı da bir Yargıtay kararında ifade edilmektedir. Yargıtay'a göre «kendisini ilgilendiren (bir) konu hakkında rey vermektен ve alınacak karara muhalefet etmektен ve bu suretle hakkında alınacak karara ken-

³³ Tic. D., 30.4.1968, 5 Batider 289 (1969), Bak. Ansay, Anonim şirketler ve tatbikat, 4 Batider 529 (1968). İmregün, 257.

³⁴ Ansay, 184.

³⁵ Tic. D., 3.4.1967, 4 Batider 554 (1968),

³⁶ İc. İf. D., 22.1.1968, 4 Res. Kar. Der. 57 (Sa: 6, 1969). Bu karar limited şirketlerle ilgilidir.

³⁷ Yuk. dn. 35.

disini müdafaa ederek tesir etmekten vaz geçen ortağın» 381. maddeye göre iptal davası açması mümkün değildir.³⁸

İptal davası açabilmek için bir teminat getirilmesi mecburi şartlardan değildir. Maddenin son fıkrası bu hususta mahkemeyi serbest bırakmıştır. Bundan dolayı da Yargıtay bir kararında teminat getirilmemiş olması iddiasını reddetmiştir.³⁹

Genel kurul kararlarının iptaline dair bir karar ancak kesinleştiikten sonra bütün ortaklar hakkında hüküm ifade eder.⁴⁰

VI. Ortakların Hakları ve Borçları :

A. Sadakat borcu :

Anonim şirketler şahıs şirketlerinden olmadıklarından ortakların kişilikleri ikinci plânda kalmıştır ve ortakların şirket faaliyetlerine bizzat katılmaları beklenmez. Bunlarla paralel olarak, şahıs şirketlerinin aksine, anonim şirketlerde ortaklara bir sadakat borcu yüklenmemiştir. Bu husus bir Yargıtay kararında⁴¹ bahis konusu yapılmıştır. Olay anonim şirket ortaklarından birinin, şirketin gelişmesini önlemek, şirketi atıl hale getirmek ve şirketin iflâsını istemek gibi suiiniyetli hareketlerinin temadi etmesi nedeni ile yönetim kurulu kararı ile şirketten çıkartılması ve bunun genel kurulca onanması ile ilgilidir. İlk mahkeme bir ortağın ancak sermaye koyma borcunu vaktinde yerine getirmediği takdirde şirketten çıkartılabileceğini belirtmiş, bundan dolayı da genel kurul kararını iptal etmiştir. Ticaret Dairesi ise, ayrıca, «şirket statüsünde ortakların şirketten çıkarılacağı hakkında bir hüküm bulunmaması» ve «olayda MK.'un 2 inci maddesinin tatbiki mümkün görülmemesi» gerekçeleri ile ilk mahkeme kararını tasdik etmiştir.

B. Ortakların sermaye koyma borçları :

Ortakların şirket borçlarından sorumluluğu getirmeyi taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlıdır. Şirket infisah dahi etse şirket borçlarından dolayı ortaklarını şahsen takip edilmeleri mümkün değildir.⁴²

³⁸ Tic. D., 21.1.1969, E. 68/2277, K. 69/254, yayınlanmamıştır.

³⁹ Tic. D., 16.1.1968, 4 Batider 726 (1968).

⁴⁰ Tic. D. 10.10. 1968, 5 Batider 295 (1969).

⁴¹ Tic. D., yuk. dn. 18. Ortakların sadakat borcu hakkında bak. *Ansay*, 176. Ayrıca *Wohlmann*. Die Treuepflicht des Aktionärs (Zürich 1968). Yazar özellikle kapalı aile şirketlerinde bir sadakat borcundan bahsedilebileceğini söylemektedir, S. 139, 142, 146.

⁴² İc. İf. D., 23.5.1968, 25 Ank. Bar. Der. 788 (1968).

Sermaye koyma borcunun hukuki mahiyeti Hukuk Genel Kurulunun bir kararında⁴³ tartışılmıştır. Yargıtay'a göre, ortağın sermaye taahhüdü onun şirkete karşı bir borç altına girdiği anlamına gelir. Bu husus TK m. 419 ve 140 I'den açıkça anlaşılmaktadır. 285, 287, 405 ve 407'nci maddeler de bunu belirtmektedirler. TK. m. 269'a göre anonim şirket, borçlarından dolayı mesuliyeti mameleki ile mahdut bir sermaye şirkettir. Hissedar, taahhüt ettiği sermaye ile sorumludur. TK m. 405 II'ye göre, hissedar ödediğini geri isteyemez. Ancak tasfiye sonucu bir şey kalırsa payı oranında onu isteyebilir. TK m. 269, 285, 405 II ve 466'ya göre taahhüt edilen ve ödenen sermaye anonim şirketin mesuliyetine esas olan şirket mamelekine intikal eder. «Hissedarın taahhüt ettiği sermaye ortakların elduğu kadar anonim şirket alacaklıları lehine de şirketin mamelekine dahil olur». «Ticaret Kanunu'nun bu husustaki hükümleri hisse bedelinin behemahal tahsilini hedef tutmakta olduğundan anonim şirket, hissedardan taahhüt ettiği ve borç niteliğinde olan sermaye taahhüdünü talebetmek zorundadır».

Sermaye koyma borcunu yerine getirmeyen ortak aleyhine şirketin kullanabileceği haklar şirketin kuruluşunda, işleyişinde ve tasfiye safhasında ayrı ayrı düzenlenmiştir. Şirketin tescili ve tasfiyesi arasındaki devrede anonim şirket TK m. 406 ve 407 ile m. 140 IV'e göre bakiye sermayenin ödenmesini isteyebilir. TK m. 406'ya göre, esas mukavelede aksine bir hüküm yoksa, pay bedellerinin ödenmesini şirket her zaman isteyebilir. «Talep üzerine anonim şirketin alacağı muaccel hale gelir. Muacceliyet ise dava hakkını tazammun eder». Madde 407'ye göre de sermaye koyma borcu zamanında yerine getirilmezse pay sahibi ihtara lüzum olmadan mütemerrit hale düşerek temerrüt faizi ödemekle mükellef kılınmıştır. 407 ve 408'inci maddelerdeki müeyyideler sermaye taahhüdünün yerine getirilmesini temin amacıyla konulmuş hükümlerdir. TK m. 140 IV'de de anonim şirketin ortaklardan sermaye taahhüdünün yerine getirilmesini talep ve dava edebileceği tasrih edilmiştir. Bu hüküm anonim şirketlere ait olan özel hükümlerden sonra uygulanacaksa da aslında pay bedelinin ödenmesini sağlayan bir hükümdür.

Sermaye koyma borcunun yerine getirilmemesi halinde payın iptal edilebilmesi mümkündür.^{43a}

⁴³ H. Gl. K., 1.3.1967, 41 İst. Bar. Mec. 135 (1967); 24 Ank. Bar. Der. 496 (1967).

Ayrıca bak. Tic. D., 10.3.1969, E. 66/991, K. 69/1046, yayınlanmamıştır.

^{43a} Tic. D., 17.2.1968, E. 1966/24, yuk. dn. 18b.

C. Müktesep haklar :

Müktesep haklar kavramı doktrini olduğu kadar mahkemeleri de meşgul eden muğlak bir kavramdır. Bu yüzden Yargıtay'ımızın müktesep haklarla ilgili bazı kararlarına rastlanmaktadır.

Ticaret Dairesinin 30.4.1968 tarihli kararı^{43b} müktesep hak olarak kâr dağıtılması ile ilgilidir. Olay şöyledir: Bir anonim şirket esas mukavelesinde değişiklik yapılmıştır. Buna göre şirketin gelişmesi, arıza ve noksanlarının giderilmesi için 21 sene süre ile ortaklara kâr dağıtılmasını önleyici hükümler getirilmiştir. Değişiklik gereğince ortaklara artık sermayenin % 5'i yerine % 4'ü oranında kâr dağıtılacaktır. İhtiyat akçesi olarak da eskiden % 30 bir miktar öngörülmüş iken ayrılacak ihtiyatların miktarı hakkında yetki genel kurula bırakılmıştır. Ayrıca, bu hususların tadili için «sermayenin dörtte birini temsil eden hissedarın beşte dördünün rey birliğine varması lâzımdır» şeklinde bir değişiklik de getirilmiştir.

Yargıtay'a göre TK m. 385'de bahsi geçen müktesep haklara mutlak bir anlam verilmelidir. Kâr dağıtılması hakkı bir müktesep haktır. Bu hakda yapılacak bir değişikliğin ancak münferit pay sahibinin rızası ile mümkün olabileceği «açık ve kesin bir şekilde» hükme bağlanmıştır. Kâr dağıtılması hakkının sadece özüne dokunulamıyacağı ve kaldırılamıyacağı değil, «münferit pay sahiplerinin rızaları olmadan müktesep haklarda hiç bir değişiklik yapılamıyacağı» kanunda emredilmektedir. Bu görüşü desteklemek için Yargıtay TK m. 388'e de dayanmaktadır. Bu maddede belli hususlarla ilgili statü tadili nisapları hükme bağlanmıştır. Müktesep hakları ilgilendiren tadiller hakkında m. 388'in bir hüküm getirmemiş olması bir «zuhul» değildir. «Lüzum olmadığı için nisaptan bahsedilmemiştir». Müktesep hakların tadili hususu m. 388'de zikredilmediğinden genel nisap hakkındaki m. 372'nin uygulanmasını teklif etmek şeklinde bir düşüncüyü işin önemi ile bağdaştırmak mümkün değildir. Şirketin gelişmesi, arıza ve noksanların giderilmesi için ortakların kâra iştirak hakkının bertaraf edilmesi yerine sermaye arttırılması yoluna baş vurma mümkündür. Bu nedenlerle şirket esas mukavelesinde gösterilmiş olan % 5 temettü dağıtılması hükmünün mukavele tadili ile % 4'e indirilmesi ve % 30 ihtiyat akçesi yerine bakiye bütün kârı ihtiyat akçesi olarak ayırma yetkisini genel kurula bırakmak müktesep hakların ihlâlidir. Gerçi TK m. 469 genel kurula yedek akçe ayırma hususunda yet-

^{43b} Tic. D., 30.4.1968, yuk. dn. 33.

ki vermiştir. Fakat bu yetki TK. m. 385 sınırları içinde kullanılabilir. Yani ancak müstesap hak dışında kalan, başka bir deyimle, statünün münferit pay sahiplerine dağıtılmasını emretmediği kâr miktarı üzerinde genel kurul yedek akçe yönünde tasarruf edebilir. Yargıtay'a göre, TK. m. 469'un Ticaret Kanunu'nun genel kurullara dair 4 üncü kısmında değil de anonim şirketlerin hesapları ile ilgili 8 inci kısmında yer alması bu görüşü desteklemektedir (V).

VII. Pay Senedi :

Bilindiği gibi anonim şirketlerdeki payları temsil etmek için pay senetleri çıkarılmaktadır. Pay senetlerinin nama veya hâmile yazılı olmaları mümkündür. Her iki çeşit senedin de kıymetli evrakdan olduğunu Ticaret Kanunu ifade etmiştir. Bu husus Yargıtay'ın çeşitli kararlarında belirtilmiştir.⁴⁴

Anonim şirketlerin çıkardıkları hisse senetleri ve tahviller damga vergisine tabidir.⁴⁵

Hisse senetlerinin devrine kıymetli evrak hakkında uygulanan esaslar kaideten uygulanırlar. Fakat TK m. 416 nama yazılı hisse senetlerinin ciro yolu ile devredilebileceğini söylemiştir. Halbuki TK m. 559 nama yazılı senetlerin devrinin yazılı bir beyanla yapılacağını ifade etmektedir Ticaret Dairesinin 27.2.1968 tarihli kararında⁴⁶ bu konu ele alınmaktadır. Yargıtay'a göre nama yazılı hisse senetlerinin ciro yolu ile devri hakkındaki TK m. 411 ve 416 gerçekte TK m. 559'daki prensipten bir ayrılmayı ifade etmez.⁴⁷ Çünkü kanun koyucu «ciro»yu «emre yazılı bir senetteki hakkın devir alana naklini sağlayan hukuki bir işlem ve geçerlik şartı anlamında değil; nama yazılı hak sahibinin, emre yazılı senetlerin cirolarında olduğu üzere Kanunun öngördüğü devre ilişkin yazılı irade beyanının, devredilecek nama yazılı senet arkasına da yazılabileceği manasın-

⁴⁴ İc. İf. D., 11.4.1967, 2 Res. Kar. Der. 238 (Sa: 7-10, 1967); İc. İf. D., 2.7.1968, 3 Res. Kar. Der. 123 (Sa: 7-8, 1968); 18. 3. 1969, 26 Ank. Bar. Der. 580 (1969); H. Gl. K., 9.12.1967, 3 Res. Kar. Der. 29 (Sa: 3-4, 1968); Dş. 11. D., 15.2.1967, Dş. Kar. Der. 340 (Sa: 111-114, 1968). Bu son kararda «kıymetli evrak» yerine «ticari senet» kelimeleri kullanılmıştır.

⁴⁵ Bu konuda bak. Dş. 11. D., 16.9.1967, Dş. Kar. Der. 364 (Sa: 119-122, 1968)
⁴⁶ 4 Batider 725 (1968).

⁴⁷ Bu konuda H. Gl. K. nun 9.12.1967 t. li (3 Res. Kar. Der. 29 (Sa: 3-4, 1968)) ve İc. İf. D. nin 18.3.1969 t. li (26 Ank. Bar. Der. 580 (1969)) kararlarına da bak.

da kullanılmış *yanlış bir kelime*⁴⁸ olarak görmektedir. Bu durumda Yargıtay'a göre ciro beyanı aslında alacağın devri hükmündedir. Ciro alacağın temliki şeklinde kabul edilince bu işleme Borçlar Kanunu'nun alacağın temliki hakkındaki hükümlerinin uygulanacağını da Yüksek Mahkeme ileri sürmektedir.⁴⁹

Nama yazılı hisse senedi yerine çıkarılan ilmühaberler de nama yazılı hisse senetlerinin devri hakkındaki hükümlere tabidirler. Danıştay 11. Dairesi bir kararında⁵⁰ bu hususu ele almakta ve nama yazılı hisse senetlerinin devrinin TK. m. 416'ya göre senedin cirosu ve devralana teslimi ile mümkün olduğunu söylemektedir. Danıştay'a göre senet arkasındaki şerh, «hernekadar asıl cironun hukuki neticelerini hasıl etmez ise de, bir ciro şerhidir». Şu halde bu ciro şerhi 1324 sayılı Damga Resmî Kanunu'ndaki resimden muafiyet hükmünden istifade edebilecektir.

Bedelleri tamamen ödenmemiş nama yazılı pay senetlerinin devredilmesi halinde ismi şirket defterine kaydedilen kişiler ödenmeyen kısımdan ve varsa diğer tali borçlardan sorumlu olurlar (TK m. 419). Bu husus da Ticaret Dairesinin 27.2.1968⁵¹ ve 3.2.1969⁵² tarihli kararlarında açıklanmıştır.

Anonim şirket hisse senetlerinin devri kıymetli evrak hakkındaki hükümlere tabi olduğundan bu senetler üzerindeki haciz işlemlerinin de İc. İf. K. m. 89'a göre değil, menkuller hakkındaki m. 88'e göre yapılması gerektiği Yargıtay'ca açıklanmıştır.⁵³

VIII. Yedek Akçeler :

İhtiyari yedek akçelerin kullanım yönleri sorunu tartışmalı konulardan biridir. Bu sorun Ticaret Dairesinin 3.4.1967 tarihli kararında⁵⁴ ele alınmıştır. Daha önce değindiğimizde karara mesnet olan

⁴⁸ İtalikler benim tarafımdan yapılmıştır.

⁴⁹ Yargıtay'ın görüşünde: **İmregün** 272. Bu husustaki diğer görüşler için bak. **İmregün** 271/272. Aksi görüş, v. **Steiger** 139; **Bürgi**, m. 684, N. 15 vd. «Yanlış bir kelime» ifadesini kullanmakla Yargıtay maddenin İsviçre'deki aslının da yanlış olduğu sonucuna bizi itmektedir. Karş. İsv. B.K. m. 684.

⁵⁰ 15.2.1967, Dş. Kar. Der. 340 (Sa: 111-114, 1968) ve 8 İlm. Kaz. İçt. 6012 (Sa: 87, 1968). Aynı mahiyette başka bir karar: Dş. 11. D., 7.11.1966, Dş. Kar. Der. 408 (Sa: 107-110, 1967)).

⁵¹ Yuk. dn. 46.

⁵² E. 68/2924, K. 69/537, yayınlanmamıştır.

⁵³ H. Gl. K., 9.12.1967; İc. İf. D. 18.3.1969, 26 Ank. Bar. Der. 580 (1969); İc. İf. D., 11.4.1967, 2 Res. Kar. Der. 238 (Sa: 7-10, 1967); İc. İf. D., 22.10.1964, 4 Res. Kar. Der. 76 (Sa: 7, 1969).

⁵⁴ 4 Batider 554 (1968).

olayı kısaca açıklamıştık. İhtiyari yedek akçe bakımından önemli olan vakıtlar ise şunlardır : Deniz Nakliyatı Anonim Şirketinin bilançosu yıl sonunda 45 milyondan çok zarar göstermektedir. Buna mukabil Denizcilik Bankasının % 51 oyu ile genel kurul % 5 temettü dağıtılmasını ve bu temettünün şirket ihtiyari yedek akçelerinden karşılanmasını kararlaştırmıştır. Şirket esas mukavelesine göre ihtiyari yedek akçe genel kurul kararına göre önce şirketin fevkalâde zararlarını karşılamaya ve hisselerle ödenecek yıllık temettü miktarı % 5'in altına düştüğü takdirde temettünün bu miktara tamamlanmasına kullanılabilir.

Yargıtay'a göre, «ticari hayatta bir işletmenin devamı esastır. İşletmenin devamı ise her şeyden evvel (onun) zarar etmemesi, edilmişse bunun en kısa zamanda giderilmesi ile mümkündür. İşte bu görüşledir ki, pek tabii olarak ihtiyari yedek akçe ile evvelâ zararın kapatılacağına derpiş olunduğunun kabulü gerekir». Olayda, genel kurul ihtiyari yedek akçe ayrılmasını kararlaştırırken yedek akçenin önce fevkalâde zararın kapatılmasına tahsis edileceği belirtilmiştir. Yani yedek akçenin TK m. 469 anlamında şirketin devamlı inkişafı veya istikrarlı kâr dağıtımını için ayrıldığı anlaşılmamaktadır. Yargıtay da bundan ötürü ihtiyari yedek akçenin önce fevkalâde zararın kapatılmasına sarfolunacağı hükmünü vermiştir. Şu halde şirketin zarar etmesi halinde ihtiyari yedek akçeden ortaklara % 5 nisbetinde kâr dağıtılması esas mukaveleye aykırı olduğundan mümkün değildir.⁵⁵

IX. Anonim Şirketin Tasfiyesi :

A. Tüzel kişilik :

Tasfiye halinde giren bir anonim şirketin tüzel kişiliği tasfiye gayesi ile sınırlı olarak devam eder. (TK m. 439) Bu çeşit ortaklıkların bu yüzden, 5590 Sayılı Kanun'un 9. uncu maddesine göre odalara kayıt olunma ve aidat ödeme mükellefiyeti yoktur. Danıştay 8. Dairesi tarafından verilen bir kararda⁵⁶ bu husus belirtildikten sonra azınlıkta kalan üyeler TK. m. 232'ye dayanmışlar ve bu mad-

⁵⁵ Zararın fevkalâde olup olmadığını da Yargıtay kararında tartışmıştır. Doktrindeki görüşler: **Tekinalp**: Belirli bir maksat hükmünü ihtiva eden yedek akçe ancak bu maksada uygun olarak kullanılabilir. Aksi halde ya kabili iptal, ya da «yok» karar vardır, 14 İkt. Mal. 406. **Bürgi**, 672, N. 17: İhtiyari yedek akçeler önce zararın kapatılmasında kullanılırlar. Bütün yedek akçeler önce şirket mamelekinin muhafazasına hizmet ederler. Ayrıca Bak. IV Arslanlı, 116.

⁵⁶ Dş. 8. D., 4.12.1967, Dş. Kar. Der. 293 (Sa: 119-122, 1968).

deye göre şirket tasfiye icabından olmıyan işleri yapabileceğinden 5590 sayılı Kanun'a tabi olunacağı görüşünü açıklamışlardır.

Tasfiye halinde giren bir anonim şirketin taahhütlerinde bir değişiklik olmaz. İcra İflâs Dairesinin bir kararında tasfiye haline giren bir banka bakımından bu husus ifade edilmiştir.⁵⁷

B. Tasfiye işlemleri :

Bir anonim şirket infisah edince tasfiye muamelelerinin bir an önce gerçekleştirilmesi gerekir. Tasfiye muameleleri ile ilgili olarak TK m. 446, «tasfiye memurları şirketin cari muamelelerinin tamamlamak, pay bedellerinin henüz ödenmemiş olan kısımlarını icabı halinde tahsil etmek, aktifleri paraya çevirmek» ile mükelleftirler, demektedir. Ortakların ödememiş oldukları bakiye sermaye borçları ile ilgili bir olayda⁵⁸ ortaklar bu bakiye borcun ancak idare meclisi tarafından istenebileceğini ve şirket aktiflerinin paraya çevrilmesinden önce esasen ortaklardan böyle bir istemde bulunulamıyacağı ileri sürülmüştü. Yargıtay'a göre, şirket daha tasfiye haline girmeden pay bedellerinin ödenmesi ortaklardan taahhütlü mektupla istenmişse, mektuptaki bir aylık sürenin sonunda şirketin bakiye sermaye alacağı muaccel hale gelmiş olur ve tasfiye kararından sonra da bu sermaye borcu dava edilebilir. Yargıtay tasfiyeyi, doktrinin anlayışına da uygun olduğunu ifade etmek suretiyle, şu şekilde tammlamaktadır: «Şirket alacaklarının tahsili, mamelekiyle borçlarının ödenmesi ve ancak geride bir şey kaldığı takdirde hisseleri nisbetinde hissedarlara verilmesi» (Halbuki müelliflere atıf yapılmamıştır). «Tedrici tasfiyenin ifade ettiği bu mânaya nazaran tasfiyeye önce anonim şirket alacaklarının ve bu meyanda anonim şirkete karşı bir borç teşkil eden hissedarın bakiye sermaye taahhüdünün tahsili icap etmektedir».

Tasfiye konusu bir başka Yargıtay kararında da⁵⁹ ele alınmaktadır. Bu karara göre bir anonim şirketin tasfiyesi sırasında «şirketin borçları ödendikten sonra kalan mevcudu, esas mukavelede aksine bir hüküm yoksa pay sahipleri arasında ödedikleri sermayeler ve paylara bağlı olan imtiyaz hakları nisbetinde dağıtılır»

⁵⁷ 15.12.1966. Fakat karş. Tic. D. nin 26.9.1967 t. li kararı. Her iki karar için bak. T. Sengir, Anonim ortaklıklarda tasfiye işlerinin kapsamı, 4 Batider 699 (1968).

⁵⁸ H. Gl. K., 13.1967., yuk. dn. 43. Schucany'ye göre «başlanmış işlerin tamamlanması ve alacaklının tatmini için gerekli ise» «icabı hale» örnektir (m. 743, N. 2).

⁵⁹ Tic. D., 7.4.1967, 4 Batider 558 (1968).

(TK. 447 I). Tasfiye devam etmekte ise ortaklara kâr payı ancak şirket borçları ödendikten sonra dağıtılabilecektir.

C. Birleşme :

İki bankanın birleşmesi ile yeni bir bankanın kurulması halinde kurulan yeni bankanın süresi eskilerinden fazla ise şirket müddetinin uzatılması varittir. Şu halde Damga Resmi K. (m. 28'e) göre (yeni Damga Vergisi K. m. 14) resim ödenmesi gerekir.⁶⁰

X. Vergi Hukuku :

Şirket kazancından yapılabilecek indirimler arasına memur ve müstahdemlere ödenecek kâr payı dahil değildir.⁶¹

Ticaret Kanunu m. 466 gereğince safi kârdan ayrılması gereken ve stopaj matrahından tenzil edilecek olan kanuni yedek akçenin miktarı % 5'dir. «Bu durum karşısında saf kârdan ayrılan % 10 nisbetindeki yedek akçenin tamamının stopaj matrahından tenzil edilmesi» mümkün olmaz.⁶²

⁶⁰ Dş. 11. D., 8.11.1966, Dş. Kar. Der. 403 (Sa: 107-110, 1967).

⁶¹ TK. m. 466/3, Dş. 4. D., 30.4.1968, Dş. Kar. Der. 173 (Sa : 123-126, 1969).

⁶² Dş. 4. D., 31.5.1968 tarihli karar, Dş. Kar. Der. 186 (Sa : 123-126, 1969). Ayrıca bak. yuk. II (kuruluş) ve dn. 13, 14, 15.